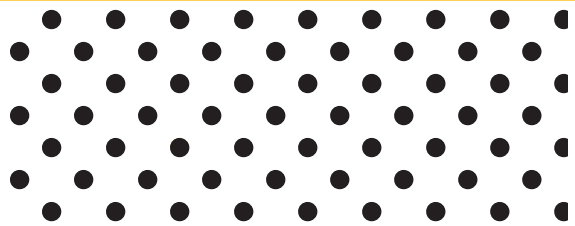

Vihapuhe ja sananvapaus

TYÖKALUJA TEEMOJEN KÄSITTELEMISEEN

2017 Koulukino ry / Katri Schroderus

K O U L U K I N O
S K O L B I O

Media—
kollektiivi

SISÄLTÖ:

Mitä on vihapuhe?

Tehtävä: Tunnista vihapuhe

Tehtävä: Vihapuheen kohtaaminen verkossa

Tehtävä: Vastapuhe

Mitä on sananvapaus?

Tehtävä: Sananvapauden tulevaisuus

Mitä laki sanoo vihapuheesta?

Totta vai tarua? -visa

Kehupäiväkirja-viikkohaaste

Oppimateriaali liittyy Koulukino ry:n Osuuskunta Mediakollektiivilta tilaamaan selvitykseen. Disinformaatio, vihapuhe ja mediakasvatuksen keinot -hankkeen ja selvityksen **raportti** (2016) on luettavissa Koulukinon sivuilla.

Koulukinon sivuilla on julkaistu lisäksi tämän **oppimateriaalin laajennettu versio**, joka sisältää mm. tapausesimerkkeihin pohjautuvia lisätehtäviä.

Materiaalia ovat kommentoineet Koulukinon ja Mediakasvatusseuran asiantuntijat.

Tämä materiaali on tuotettu opetus- ja kulttuuriministeriön tuella.

Visuaalinen toteutus: Kaisa Manner
Kuvitukset: Akseli Manner

Opettajan muistilista Vihapuhe täyttää pahimmillaan rikoksen tunnusmerkit. Osa tehtävistä voi sisältää rajuja esimerkkejä vihapuheesta, ja ne voivat herättää monenlaisia tunteita. Aihepiirin käsitteleminen edellyttää turvallista ja kunnioittavaa ilmapiiriä. Opettajan on syytä perehtyä etukäteen aihepiiriin ja arvioida jokaisen tehtävän soveltuvuus erikseen kunkin ryhmän kohdalla.

Osalle oppilaista harjoitukset saattavat palauttaa mieleen muistoja traumaattisista kokemuksista. On tärkeää pyrkiä ennakoimaan vaikeat tilanteet ja varmistamaan, etteivät harjoitukset tee kenenkään oloa ahdistuneeksi tai muutoin epämukavaksi. Opettajan on hyvä pohtia ennakkoon, onko ryhmässä sellaisia osallistujia, jotka kuuluvat mahdolliseen vihapuheen kohderyhmään. Harjoituksista voi keskustella oppilaan kanssa etukäteen. Keskustelussa voi tuoda esiin, että oppilaan kokemukset voivat olla arvokas tietolähde muille osallistujille. Oppilas ei kuitenkaan tule pakottaa jakamaan kokemuksiaan.

Kaikki vihapuhe ei ole laitonta eikä kaikki loukkaava puhe ole vihapuhetta. Opetustilanteessa on syytä erikseen korostaa, että vaikkei jokin loukkaava ilmaus täyttäisikään vihapuheen tai rikoksen tunnusmerkkejä, se on silti väärin. Epäkunnioittavia ilmauksia ei tule hyväksyä.

Nyt tarkkana! -symboli kertoo, mihin edellä mainittujen asioiden lisäksi kannattaa tehtävän kohdalla kiinnittää erityistä huomiota.

Mitä on vihapuhe?

Vihapuhe on viestintää, jolla tahallisesti loukataan, halvennetaan tai uhataan toisia ihmisiä. Sen kohteiksi otetaan usein eri kulttuureista tulevia tai esimerkiksi ulkonäöltään valtaväestöön nähden erilaisia ihmisiä, sukupuolivähemmistöjä tai muita ihmisryhmiä. Vihapuhetta kohtaavat mm. naiset, vammaiset ja sairaat sekä eri uskontokuntiin kuuluvat. Vihapuhetta kohdistetaan myös nimeltä mainittuihin ihmisiin, esimerkiksi poliitikkoihin, toimittajiin, poliiseihin, turvapaikanhakijoita auttaviin ja tutkijoihin.

Internet ja sosiaalinen media ovat helpottaneet vihapuheen levittämistä. **Vihapuheen kohteeksi joutuminen tai pelko siitä voi estää ihmistä toimimasta haluamallaan tavalla, estää asiallisen tiedon hankintaa ja levittämistä ja horjuttaa yksilön itsetuntoa.** Se voi pelottaa ja aiheuttaa vetäytymistä julkisuudesta ja julkisista tiloista. Pahimmillaan vihapuhe voi johtaa syrjivään poliittiseen päätöksentekoon ja väkivaltaan.

Suomessa ei ole virallisesti määritelty, mikä on vihapuhetta, eikä vihapuhetta sellaisenaan löydy rikoslaista. Se liittyy lähinnä kiihotusrikoksiin. Ne ja vastaavat toisiin kohdistuvat tuomittavat teot ovat hajautuneet lakiteksteihin, pääasiassa rikoslain eri pykäliin. Suomi on sitoutunut estämään vihapuheen julkituomista ja leviämistä tavoilla, joita useat kansainväliset sopimukset meiltä edellyttävät.

Lisää aiheesta

Vihaisen ja vihapuheen välillä on vain veteen vedetty viiva -artikkeli (Yle, Tiina-Leena Kurki, 2.2.2017) <http://yle.fi/uutiset/3-9427102>

Kirjanmerkit – käsikirja verkon vihapuheen torjumiseen ihmisoikeuskasvatuksen avulla (Ei vihapuheelle -liike, 2015) <http://eivihapuheelle.fi/files/category/materiaalit-kirjanmerkit/>

We CAN! Taking action against hate speech through counter and alternative narratives -käsikirja (No Hate Speech Movement, 2017) <http://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/we-can-alternatives>

Vihapuheen tunnistaminen -oppimateriaali (Mannerheimin lastensuojeluliitto) <http://www.mll.fi/@Bin/27291513/4+Vihapuheen+tunnistaminen.pdf>

Oikeusministeriö (2016): ”**Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä**”. Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Selvityksiä ja ohjeita 7/2016. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1456826655763/Files/OMSO_7_2016_VIPU-raportti_158_s.pdf

Tunnista vihapuhe

Tutkikaa yhdessä vihapuheen määritelmää edellisellä sivulla ja tutustukaa Euroopan neuvoston, poliisin ja Kielitoimiston sanakirjan määritelmiin vihapuheesta.

• Euroopan neuvoston määritelmä vihapuheesta Ei vihapuheelle -liikkeen sivuilla:

<http://eivihapuheelle.fi/files/category/materiaalit-mika/>

• Poliisi: Viharikos ja vihapuhe <http://www.poliisi.fi/vihapuhe>

• Kielitoimiston sanakirja: hakusanat ”vihapuhe” ja ”viharikos”

<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

Jos teksteissä esiintyy vaikeita termejä (esim. etninen viha, antisemitismi), selvittäkää yhdessä niiden merkitys.

Verratkaa määritelmiä toisiinsa.

- Miten ne eroavat toisistaan?
- Mitä yhteistä niissä on?
- Millaisia ilmauksia ne koskevat (esim. puhe, kirjoitettu teksti, kuva, video)?

Pohtikaa vihapuheen piirteitä:

- Miten vihapuhe eroaa vihanpurkauksesta?
- Mitä on kriittisyys? Miten vihapuhe eroaa kriittisyydestä?
- Millaista on rakentava kritiikki? Miten sen voi tunnistaa?
- Miten esimerkiksi kriittinen elokuva-arvio eroaa vihapuheesta?
- Millaisia seurauksia vihapuheella voi olla?

Korosta opetustilanteissa, etteivät loukkaavat ilmaukset ole hyväksyttäviä, vaikka ne eivät täyttäisikään vihapuheen merkkejä

Muodostakaa lopuksi keskustelunne pohjautuen synteesi vihapuheen määritelmästä. Ohjaa oppilaat luomaan lisäksi yhteinen tarkistuslista, jonka avulla voi selvittää, onko jokin ilmaisu vihapuhetta. Huolehtikaa, että yhteenvedoon ja tarkistuslistaan sisältyvät ainakin seuraavat asiat:

- ✓ Vihapuhe on suvaitsemattomuuteen perustuva ilmaisu, jolla tahallisesti loukataan, halvennetaan, uhataan tai mustamaalataan toisia ihmisiä.
- ✓ Vihapuhe kohdistuu usein vähemmistöihin ja heidän edustajiinsa, mutta voi kohdistua myös nimeltä mainittuihin henkilöihin (esim. poliitikkoihin, tutkijoihin).
- ✓ Vihapuhe perustuu mustavalkoiseen vastakkainasetteluun (”me vastaan ne”, ”hyvä vastaan paha”) eikä edistä avointa keskustelua.
- ✓ Kriittisyys ei ole sama asia kuin vihapuhe. On kuitenkin mahdollista, että kriittinen ilmaus täyttää vihapuheen kriteerit.
- ✓ Vihapuhe ei aina näytä vihaiselta: oikeutusta joidenkin ryhmien halventamiseen yritetään perustella joskus esim. tilastojen avulla.
- ✓ Vihapuhetta sisältävä ilmaisu voi olla myös mm. audiovisuaalisessa muodossa.

Vinkki Opettakaa muutkin koulullanne tunnistamaan vihapuhe ja tehkää muodostamanne määritelmän pohjalta esimerkiksi infograafi tai Q/A-video, jossa nuoret vastaavat aihepiiriin liittyviin kysymyksiin.

Varo draamatyöskentelyssä, ettei kukaan nuorista joudu rooliin, jonka hän kokee ikäväksi tai tukalaksi.

Vihapuheen kohtaaminen verkossa

Pohtikaa aluksi erilaisia keinoja, joiden avulla verkon vihapuheeseen voisi reagoida. Ohjaa oppilaita arvioimaan ainakin seuraavia vaihtoehtoja:

Blokkaa käyttäjä ja/tai tee käyttäjästä ilmoitus.

- Kohtasitko vihapuhetta somessa? Tutustu palvelun käyttöehtoihin. Voitko tehdä ilmoituksen käyttäjän sopimattomasta käytöksestä tai esim. häivyttää kommentin uutisvirrasta?

Älä jää yksin.

- Keskustele luotettavan aikuisen kanssa. Haasta kaverisi mukaan tukemaan sinua somessa ja/tai tuottamaan yhdessä vastapuhetta. Etsi tarvittaessa rohkeasti myös ammattiapua.

Ota yhteyttä poliisiin tai muuhun viranomaiseen.

- Epäillessäsi joutuneesi rangaistavan vihapuheen kohteeksi, voit tehdä rikosilmoituksen:
https://www.poliisi.fi/rikokset/sahkoinen_rikosilmoitus
- Jos törmäät verkossa vihapuheelta vaikuttavaan sisältöön, voit lähettää siitä Poliisille vihjeen: www.poliisi.fi/nettivinkki

Ota yhteyttä toimittajaan tai mielipidevaikuttajaan.

- Etsi sosiaalisen median vaikuttajia tai toimittajia, jotka ovat aiemmin puolustaneet vihapuheen uhreja. Pyydä heitä tukemaan sinua ja osallistumaan vastapuheen tuottamiseen.

Jaa oppilaat pienryhmiin. Ohjeista ryhmät etsimään vihapuheaiheisia uutisjuttuja, joissa kerrotaan vihapuheen uhriin tai uhrien tarina. Opettajan tulee tarkistaa ja hyväksyä aihevalinnat.

• Lista vihapuheaiheisista uutisjutuista Helsingin yliopiston Vihapuhe-hankkeen sivuilla:

<http://blogs.helsinki.fi/hatespeech/media/in-finnish/>

Pienryhmät kirjoittavat seuraavaksi uutisjuttuihin perustuen lyhyen kohtauksen, jossa jutun uhri kohtaa vihapuhetta verkossa ja reagoi siihen pienryhmän valitsemin keinoin. Kohtauksessa voi olla myös vihapuhetta tuottanut henkilö ja sivullisia.

Loppuratkaisun ei tarvitse noudattaa uutisjutun tarinaa. Tarkoituksena on, että oppilaat arvioivat erilaisia tapoja reagoida vihapuheeseen, ja ratkaisuista keskustellaan yhdessä kohtauksen esittämisen jälkeen.

Ohjeista pienryhmiä esittämään kohtauksensa. Purkaka tilanne keskustelemalla jokaisen kohtauksen jälkeen. Varmista samalla, että kaikki oppilaat ovat irtautuneet rooleistaan.

- Millaisia tunteita työskentelyn aikana heräsi?
- Miltä luulette uhrista tuntuneen? Miltä teistä itsestänne tuntuisi samassa tilanteessa?
- Miten uhri reagoi vihapuheeseen?
- Miten valitsemanne keinot toimivat tilanteessa? Mitä muita keinoja uhri voisi käyttää? Miten esimerkiksi huumori toimisi tilanteessa?

Vastapuhe

Alkuvalmistelut: Harjoitusta varten tarvitaan vihapuhetta sisältäviä kommentteja, joihin on liitetty myös kuvaus tilanteesta. Kommentit voivat olla kuvitteellisia tai pohjautua julkisuuden henkilöiden saamiin vihaviesteihin esim. Instagramissa tai Youtubessa. Esimerkkejä vihaviesteistä löytyy myös mm. Ylen jutussa (21.05.2013) ”Me tiedämme missä asut” julkaistusta **otoksesta** haastateltujen saamista vihaviesteistä ja **Ei vihapuheelle -liikkeen sivuilta**.

Osa vihaviesteistä täyttää rikoksen tunnusmerkit, ja kommenttien valitseminen edellyttää perusteellista harkintaa. On tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, ettei vihapuhe kohdistu esimerkkihahmon kautta jotakin vähemmistöä edustavaan oppilaaseen. Valmiita esimerkkikommentteja löydät **verkkomateriaalista**.

Selvittäkää aluksi, mitä vastapuhe tarkoittaa.

- ”Vastapuhe on keino haastaa julkisesti vihapuheen taustalla olevia näkökantoja, tuottaa vaihtoehtoisia positiivisia viestejä ja edesauttaa suvaitsevaisuuden ja kunnioituksen syntymistä.” h8hurts.eu (2017) <http://www.h8hurts.eu/social-media>
- Vastapuhe perustuu useimmiten suuren joukon osallistamiseen.
- Käytännön keinoja on paljon: tarinan rakentaminen (viestien jatkumo), eriävän mielipiteen ilmaiseminen, väittely, tutkimustiedon, uutisten ja aiheeseen liittyvien tapahtumien jakaminen, keskusteluryhmien, sivujen tai tapahtumien luominen, visuaalisuus viestinnässä (kuvat ja videot herättävät enemmän huomiota), huumori jne.

Huolehdi, ettei kukaan nuorista joudu rooliin, jonka hän kokee ikäväksi tai tukalaksi

Jaa seuraavaksi oppilaille valitsemasi määrä vihapuhekommentteja ja niitä vastaava määrä A4-papereita. Paperin on tarkoitus esittää sosiaalisen median kanavaa tai palvelua. Kommenttilappu sijoitetaan paperin yläreunaan niin, että sen alle jää runsaasti tilaa vastapuhekommenteille. Jollei kommenttiin ole valmiiksi merkitty palvelua tai kanavaa, jossa kommentti on esitetty, tulee oppilaiden päättää kanava ja merkitä se paperiin.

Pohtikaa yhdessä eri kanavien ja palvelujen ominaisuuksia.

- Kuinka suuri yleisö kanavan avulla on mahdollista saavuttaa?
- Ovatko viestin lukijat pääosin tuttuja vai tuntemattomia?
- Millaisin keinoin palvelussa on mahdollista reagoida vihapuheeseen?

Ohjeista oppilaat kiertämään tilassa ja kirjoittamaan jokaiseen paperiin ainakin kerran vastapuhetta sisältävä viesti, joka tukee ja kannustaa vihapuheen uhria. Samaa paperia voi palata kommentoimaan uudestaan.

Keskustelkaa lopuksi harjoituksesta ja pohtikaa, miltä tilanne tuntui. Arvioikaa, miten paperille kirjoittaminen poikkeaa aidosta tilanteesta. Voisiko käyttämiänne keinoja soveltaa oikeassa tilanteessa? Miten? Mitä muita keinoja voisitte käyttää?

Mitä on sananvapaus?

Sananvapaus on jokaisen kansalaisen perustuslaillinen oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan peruspilari. Käytännössä sananvapaus tarkoittaa sitä, ettei Suomessa ole ennakkosensuuria.

Sananvapaus ei kuitenkaan tarkoita, että jokainen saa julkisesti sanoa mitä tahansa, esimerkiksi levittää nettivihaa. Yhtä lailla kuin sananvapaus, ihmisen perusoikeus on oikeus turvaan ja rauhaan, oikeus yksityiselämään, omaan uskontoon sekä omantunnonvapaus. Jos joku on käyttänyt sananvapauttaan väärin ja lainvastaisesti, teon rangaistavuus selvitetään viime kädessä oikeusteitse nostamalla syyte kirjoittajaa, puhujaa tai levittäjää vastaan.

Sananvapauteen kuuluu myös oikeus vastaanottaa ja levittää tietoa yli alueellisten rajojen, korostaa ihmisoikeuksien puolesta toimiva Euroopan neuvosto. Sananvapautta vastaan toimivat esimerkiksi ne valtiot, jotka kieltävät internetin vapaan käytön omalla alueellaan, lakkauttavat perusteettomasti medioita ja vainoavat mielipiteitään julkisesti esittäviä ihmisiä.

Lisää aiheesta

Yle Uutislukko LIVE -lähetys: **Sananvapaus** (13.9.2016)

<http://areena.yle.fi/1-3675008>

Testaa sananvapauden rajoja (Yle)

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/09/13/testaa-sananvapauden-rajoja-mita-netissa-saa-sanoa>

Tiellä sananvapauteen: suomalaisen sananvapauden ja sensuurin muistikirja -verkkoteos <https://sananvapauteen.fi>

Suomen perustuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030460>

Sananvapauden tulevaisuus

Tehtävässä pohditaan sananvapauden merkitystä ja vihapuheen kärjistyksen mahdollisia seurauksia yhteiskunnassa, ja ideoidaan konkreettisia keinoja rakentavan keskustelukulttuurin kehittämiseksi. Tehtävä perustuu **verkkomateriaalista** löytyvään vuoteen 2035 sijoittuvaan dystopistiseen tarinaan. Valmiin taustatarinan sijaan oppilaat voivat kirjoittaa dystopistisen tarinan myös itse.

Tutustukaa edellisellä sivulla olevaan sananvapauden määritelmään ja selvittäkää, mitä käsitteet dystopia ja utopia tarkoittavat.

- Millaisia dystopistiseen tarinaan perustuvia pelejä, elokuvia, kirjoja tm. tiedätte (esim. Nälkäpeli)? Entä utopistiseen?

Tutustukaa dystopistiseen taustatarinaan (verkossa) ja/tai ideoikaa itse dystopiaan pohjautuva tarina.

- Millaiset olosuhteet tarinan yhteiskunnassa on?
- Millaisia muutoksia tarinan yhteiskunnassa on tapahtunut? Miksi?
- Millaisia seurauksia vihapuheella on tarinassa ollut? Miten vihapuhe on vaikuttanut sananvapauteen?
- Millaisia tunteita tulevaisuuden kauhuskenaario herättää?

Pohtikaa, millaista elämä olisi ihanneyhteiskunnassa.

- Millaisessa yhteiskunnassa toivotte elävänne vuonna 2035?
- Millaista teknologiaa hyödynnettäisiin arjessa vuonna 2035?
- Olisiko mielipiteen julkiseen ilmaisemiseen liittyen erilaisia rajoituksia tai vapauksia kuin nykyään? Miksi?

Kirjoittakaa yksin tai pienryhmissä tarina sananvapauden toteutumisesta ja ilmenemisestä ihanneyhteiskuntanne arjessa. Keksikää tarinalle pää- ja sivuhenkilöt. Miten tarinan henkilöt voivat käyttää sananvapauttaan ja ilmaista mielipiteitään? Millaisia seurauksia siitä on?

Käykää tarinat yhdessä läpi ja pohtikaa seuraavia kysymyksiä:

- Millaisia eroja tarinoissa oli? Oliko niissä jotain yhteistä?
- Miten sananvapauteen liittyvä vastuu ja vapaus toteutuvat ihanneyhteiskunnassa? Miksi?
- Millainen olisi ryhmän yhteinen visio tulevaisuuden yhteiskunnasta? Millainen olisi ihanteellinen sananvapaustilanne?

Millaisia asioita vision toteuttaminen edellyttäisi?

Arjen valintoja tai käytännön toimia? Asennemuutosta?

- Edellyttääkö se kompromisseja? Millaisia? Kenen tulisi joustaa ja miksi?
- Arvioikaa erilaisia keinoja ja tiivistäkää ne kolmeen konkreettiseen ohjeeseen tai neuvoon.

Lisätehtävä: Jatkaa työskentelyä ja toteuttakaa tarinoiden pohjalta esimerkiksi video, digitarina tai lyhytelokuva.

Mitä laki sanoo vihapuheesta?

Vihapuheen julkaiseminen ja levittäminen on väärin. Vihapuhetta ei saa jakaa missään muodossa tai mediassa. Vastuussa vihapuheesta ovat viestin lähettäjä ja myös sen jakaja, kuten verkkosivuston ylläpitäjä.

Suomen lainsäädännössä ei erikseen mainita vihapuhetta eikä aseta sille rangaistuksia, kuten on esimerkiksi Saksassa. **Rikoslaisissa on kuitenkin lukuisia pykäläitä, joiden perusteella vihapuheen levittäjää vastaan voidaan nostaa syyte.** Myös perustuslaki ja kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea toimimaan niin, ettei ihmisoikeuksia loukata ja että kansalaisia kohdellaan tasa-arvoisesti.

Vihapuheen rangaistavuutta selventää esimerkiksi rikoslain 11 luvun pykälä 10, jossa sanotaan: ”Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi”.

Rikoslaki määrittää rangaistaviksi teoiksi myös syrjinnän, vainoamisen, laittoman uhkauksen, kunnianloukkauksen, uskonrauhan rikkomisen ja järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen.

Lisää aiheesta

Neuvonen, Riku (2015): **Vihapuhe Suomessa**. Helsinki: Edita.

Poliisi: **Viharikos ja vihapuhe** <http://www.poliisi.fi/vihapuhe>

Ihmisoikeudet.net-sivusto <http://www.ihmisoikeudet.net/>

Ihmisoikeuksien historiaa (Suomen YK-liitto) <http://www.yk.fi/node/255>

Suomen perustuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Euroopan ihmisoikeussopimus

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2

Rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen sopimus

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700037>

Totta vai tarua?

Tehtävän tarkoituksena on pohtia vihapuheeseen ja sananvapauteen liittyvän lainsäädännön tulkintaan ja soveltamiseen liittyviä kysymyksiä. Samalla tehtävä haastaa oppilaita kehittämään tiedonhakutaitojaan. Tehtävä koostuu kymmenestä väitteestä ja esimerkkivastauksesta. Osa väitteistä perustuu myös tässä oppimateriaalissa aiemmin käsiteltyihin asioihin.

1. Vihapuhe tarkoittaa vihaiselta kuulostavaa tai vihaisesti sanottua puhetta.

Kyllä ja ei: Euroopan neuvoston määritelmän mukaan ”vihapuhetta ovat kaikki sellaiset ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismia tai muuta vihaa, joka pohjautuu suvaitsemattomuuteen.” Suvaitsemattomuuteen perustuva vihapuhe voi olla sävyiltään vihaista tai pyrkiä vetoamaan tunteisiin. Vihapuhe ei kuitenkaan aina näytä vihaiselta: oikeutusta joidenkin ryhmien halventamiseen yritetään perustella joskus esim. tilastojen avulla.

Euroopan neuvoston vihapuheen määritelmä Ei vihapuheelle -liikkeen sivuilla: <http://eivihapuheelle.fi/files/category/materiaalit-mika/>

Poliisi: Viharikos ja vihapuhe: <http://www.poliisi.fi/vihapuhe>

2. Vihapuhetta ei mainita Suomen rikoslaisissa, joten siitä ei voi saada rangaistusta.

Kyllä ja ei: Vihapuhe ei ole juridinen termi, eikä sitä ole mainittu rikoslaisissa. Vihapuheeksi luokiteltava ilmaus voi kuitenkin täyttää usean rikoksen tunnusmerkit (esim. laitton uhkaus tai kiihottaminen

Korosta opetustilanteissa, etteivät loukkaavat ilmaukset ole hyväksyttäviä, vaikka ne eivät täyttäisikään vihapuheen merkkejä.

kansanryhmää vastaan), joista voi saada rikoslain mukaisen rangaistuksen.

3. Meemi tai video ei voi olla vihapuhetta.

Ei: Myös meemi ja video voivat täyttää vihapuheen kriteerit. Euroopan neuvoston määritelmän mukaan ”vihapuhetta ovat kaikki sellaiset ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismia tai muuta vihaa, joka pohjautuu suvaitsemattomuuteen.”

Euroopan neuvoston vihapuheen määritelmä Ei vihapuheelle -liikkeen sivuilla: <http://eivihapuheelle.fi/files/category/materiaalit-mika/>

4. Sananvapaus tarkoittaa, että lain mukaan voin sanoa mitä tahansa ilman seurauksia.

Ei: Sananvapaus tarkoittaa, ettei puhetta sensuroida eli estetä ennakolta. Jotkin ilmaukset täyttävät rikoksen tunnusmerkit (esim. laitton uhkaus tai kunnianloukkaus) ja ovat siksi laittomia. Laittomien ilmaisujen rangaistusseuraamukset toteutuvat jälkikäteen. Vaikka jokin loukkaava ilmaisu olisikin laillinen, ei se tarkoita, että se on eettisesti hyväksyttävä.

Suomen perustuslaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>

5. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sananvapautta koskevan 10. artiklan mukaan sananvapautteen ei liity mitään vastuuta. Sananvapautta ei siis ole mitään syytä rajoittaa.

Ei: Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10. artiklan mukaan sananvapautteen liittyvien vapauksien käyttöön liittyy myös velvollisuuksia ja vastuuta. Artiklassa luetellaan myös syitä, joiden perusteella sananvapaus voidaan asettaa ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi.

Euroopan ihmisoikeussopimus:

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

6. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistuksen laatiminen perustui pyrkimykselle estää joukkomurhat.

Kyllä: Ihmisoikeudet.net-sivustolta: ”Ihmisoikeuksien julistuksen laadinnan taustalla oli natsismi ja toisen maailmansodan kokemukset. Ihmiskunta oli käynyt läpi historiansa tuhoisimman sodan, jossa oli menetetty kymmeniä miljoonia ihmishenkiä. Natsi-Saksan hallinto oli osoittanut, että tarvittiin kansainväliset takeet siitä, ettei jokin valtio voisi julistaa sisäistä sotaa jotakin etnistä, kansallista tai uskonnollista kansanryhmää vastaan ja ryhtyä omien lakiansa mukaan täysin laillisesti ja järjestelmällisesti tuhoamaan ryhmän jäseniä. ”Ei koskaan enää” oli kantavana ajatuksena, kun Yhdistyneet kansakunnat perustettiin vuonna 1945.”

Ihmisoikeudet.net: Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen synty 1948 <http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeuksien-taustaa/ihmisoikeuksien-yleismaailmallisen-julistuksen-synty-1948/>

7. YK:n ihmisoikeussopimusten Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 19. artiklan mukaan valtioiden on kiellettävä lailla sekä propaganda että kansallisen, rotu- tai uskonnollisen vihan puoltaminen, joka merkitsee

yllytystä syrjintään, vihollisuuksiin tai väkivaltaan.

Ei: Nämä kyllä kuuluvat yleissopimukseen, mutta niistä säädetään 20. artiklassa.

Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus:

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2

8. Törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ei voi joutua vankilaan.

Ei: Minimirangaistus törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on neljä kuukautta ja maksimirangaistus neljä vuotta vankeutta.

Rikoslaki 10 pykälä: Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L11P10>

9. Suomen oikeuskäytännössä ei ole ennakkopäätöstä, jossa olisi mainittu vihapuhe.

Ei: Korkein oikeus on antanut tuomion (KKO:2012:58) kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkomisesta sekä toisen tuomion (KKO:2013:50) laittomasta uhkauksesta, joissa mainitaan termi vihapuhe.

Finlex.fi: Oikeuskäytäntö (hakusana vihapuh*) <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/>

10. Jos ilmaisusta ei ole tullut tuomiota, se ei ole vihapuhetta.

Ei: Kaikki vihapuhe ei ole rikoslain puitteissa rangaistavaa. Vaikkei vihapuhetta sisältävä tai muutoin loukkaava ilmaisu täyttäisikään rikoksen kriteereitä, se ei silti tarkoita, että sen käyttäminen olisi eettisesti oikein.

Kehupäiväkirja

Jokaisella on vastuu kannustavan keskustelukulttuurin rakentamisessa. Kehupäiväkirja-viikkohaasteen tavoitteena on haastaa nuoret huomioimaan ympärillään olevien ihmisten luontevahvuuksia ja hyviä tekoja. Haasteen aikana nuoret keskittyvät antamaan arjen kohtaamisissaan kannustavaa, rehelliseen ja vilpittömään mielipiteeseen perustuvaa palautetta. Kehuja tulee antaa viikon ajan vähintään kerran päivässä. Oppilaat raportoivat tilanteista kehumiskirjan avulla, jonka voi toteuttaa esim. blogi- tai vlogityöskentelyn avulla.

Pohtikaa ennen viikkohaastetta

Kehumiskulttuuria Suomessa

- Millä tavoin ja minkälaisissa tilanteissa positiivista palautetta annetaan yleensä? Miten siihen reagoidaan?

Luontevahvuuksia ja hyviä tekoja, joita oppilaat arvostavat

- Millaisia luontevahvuuksia ihmisillä voi olla? Listatkaa esimerkkejä! Tutustukaa erilaisiin luontevahvuuksiin esim. tutkija Kaisa Vuorisen [sivustolla](#)
- Miten ja millaisina tekoina nämä vahvuudet ilmenevät käytännössä?
- Miten luontevahvuuksia voi kehittää?

Tilanteita, joissa positiivista palautetta voisi toiselle antaa

- Kiinnittäkää huomiota vuorovaikutustilanteiden turvallisuuteen erityisesti nuorempien osallistujien kohdalla. Voitte sopia, että aluksi keskitytään kehumiaan vain perheenjäseniä tai ystäviä.

Keinoja antaa positiivista palautetta kasvokkain ja sosiaalisessa mediassa

- Huomioikaa, että tehtävässä ei kritisoida tai arvioida esim. muiden suoritusta tai ulkonäköä.

Työskentelytapaa

- Esim. blogi tai vlogi, julkinen vai yksityinen päiväkirja, kommentoidaanko toisten kehumiskirjoja jne.

Vinkki Yle Kioskin juttu kehumisesta ja sen positiivisista vaikutuksista: Yle Kioski: [Rakelin kuplassa](#) (17.05.2016)

Ohjeista oppilaita pohtimaan kehumistilannetta kehumiskirjoissaan seuraavien kysymysten avulla:

1. Kenelle annoit palautetta, missä tilanteessa ja mistä syystä?
2. Kehuitko kasvotusten vai sosiaalisessa mediassa?
3. Millaisen reaktion kehu aiheutti tai luulet sen aiheuttaneen?
4. Miltä toisen kehuminen tuntui? Oliko jokin vaikeaa tai hankalaa?
5. Miltä saman palautteen saaminen kyseisessä tilanteessa tuntuisi itsestäsi? Millaisia tunteita se voisi herättää?
6. Miten koit onnistuneesi palautteen antamisessa? Mitä voisit parantaa seuraavaa kertaa varten?

Purkakaa tehtävä esimerkiksi pienryhmissä keskustellen. Tuokaa esiin viikon kohokohtia ja pohtikaa, millaisia vaikutuksia haasteella oli ryhmän ilmapiiriin.